

Derleyen
TUNCAY BİLECEN
Gri Yeşil: İzmit

İletişim Yayınları 2649 • Memleket Kitapları 34
ISBN-13: 978-975-05-2449-3
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1. BASKI 2018, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Tuncay Bilecen
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen
TUNCAY BİLECEN
**Gri Yeşil:
İzmit**

İÇİNDEKİLER

<i>Sunuş</i>	
TUNCAY BİLECEN.....	9
<i>İzmit'te yaşamak, İzmit'i yaşamak</i>	
TUNCAY BİLECEN.....	13
<i>Kültür-sanat-edebiyat, cemiyet hayatı</i>	
<i>SEKA'da doğan kadın hareketi: SEKA Çocuk Dostları Derneği</i>	
TUNCAY BİLECEN.....	35
<i>Seka Postası'ndan Varlık sayfalarına İzmit'ten bir yazar: Naci Girginsoy</i>	
EFNAN DERVİŞOĞLU.....	45
<i>Ruşen Hakki'nin ardından...</i>	
TUNCAY BİLECEN.....	63
<i>Faytonla gelen haber: İzmit'in yakın dönem dergiciliğine bir yolculuk</i>	
ESİN HAMDİ DİNÇER.....	69

<i>İzmit'te tiyatronun serüveni</i> KADIR YÜKSEL.....	85
<i>İzmit basın tarihinden anılar</i> İSMET ÇIĞIT.....	101
<i>İzmitliler Derneği: Kendini ve kentini koruma içgüdüsü</i> AYŞEGÜL KANBAK.....	119
<i>Dünden bugüne İzmit'te esnaf kültürü</i> MUSTAFA KÜPÇÜ.....	133

Mekânlar, simgeler

<i>“Kravatla değil atkıyla, parasıyla değil aşkıyla”: Kocaelispor Başkanı Bahri Yavuz'la söyleşi</i> TUNCAY BILECEN.....	145
<i>Nasut Kayalı ile Kocaelispor tarihine yolculuk</i> TUNCAY BILECEN.....	171
<i>İzmit Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun kuruluşu ve gelişim süreci</i> IŞIL KASAPOĞLU.....	179
<i>İzmit'in elleriydi eski tren garı</i> KADIR YÜKSEL.....	191
<i>Eski İzmit meyhanelerine yolculuk</i> RUHAN ODABAŞ.....	201
<i>Bizim pişmaniye</i> F. YAVUZ ULUGÜN.....	211
<i>Kenti teğet geçerken: İzmit'te üniversite öğrencisi olmak</i> PINAR ÖZKAN.....	223

<i>Değirmendere eski Belediye Başkanı Ertuğrul Akalın'la söyleşi: "Bilim, kültür ve sanat kenti Değirmendere"</i>	
TUNCAY BİLECEN.....	237

Sanayi kenti İzmit

<i>Emeğin büyükşehirlerinden biri olarak; küçük bir Kocaeli</i>	
KUVVET LORDOĞLU.....	257
<i>Kocaeli'de çevre sağlığı</i>	
NİLAY ETİLER.....	273
<i>SEKA: Bir fabrikadan fazlası</i>	
FEYZA TURGAY.....	285
<i>Sesine kulak tıkanan SEKA işçisi</i>	
MURAT ÖZVERİ.....	299
<i>Yıllardır çok sesli, çok renkli bir şehirdir İzmit</i>	
DOĞA BAŞAR SARIPEK - ARZU ÖZSOY ÖZMEN - BURCU KÜMBÜL GÜLER.....	313

Evvel zaman içinde İzmit

<i>Roma İmparatorluğu başkenti Nicomedia</i>	
F. YAVUZ ULUGÜN.....	327
<i>Geçmişten günümüze Bithynia yöresinde yaşayan Ermeni toplumuna bir bakış</i>	
HAGOP MİNASYAN.....	359
<i>Altmışınıcı yılında Üsküdar faciası</i>	
ATILLA ORAL.....	379
<i>Arafta kalmak</i>	
TÜLÜN LIMAN.....	397
YAZARLAR.....	407

Sunuş

TUNCAY BILECEN

Bir içinden geçenlerin gördüğü İzmit vardır, bir de içinde yaşayanların bildiği... İzmit'i ilk defa görenler için, yol boyunca sıralanan pişmaniyeci dükkânları ve bu dükkânların enteresan rekabet tabelaları dikkati çeker ilkin; sonra üstgeçitler ve üstgeçitlerdeki insan kalabalığı. Bir tarafta deniz, körfezin ardında tepeleri karlı dağlar, diğer tarafta iç içe girmiş evleriyle tepeler. İşte ilk defa görenler için İzmit'ten akılda kalanlar... Bir de kenttin içine adım atanların bulacağı İzmit vardır. “Fabrika” şehri, göç ve gurbet şehri olmaktan sıyrılır o vakit İzmit. Kalabalıkların aktığı yürüyüş yolunda çınar ağaçlarının altında, bir yemek molası için uğranılan Kapanönü Çarşısı'nda, telaşlı müşterilerin balık seçtiği Balık Pazarı'nda, gittikçe küçülse de müdavimlerinin terk etmediği Barlar Sokağı'nda, Anadolu'ya ve İstanbul'a durmadan yolcu taşıyan, eskisini özleten yeni tren garında, kendi gidip parkı yadigâr kalan SEKA'da, tepelerde komşuluğun daha ölmediği eski evlerin yer aldığı sokaklarda, Çocuk Parkı'nda kâhyaların “maça, maça” diye bağırduğu peş peşe sıralanmış yeşil minibüslerin arasında, şehirden uzaklaştıkça her yolun yeşile çıktığı kırlarda kendini ele verir İzmit...

Coğrafi konumu, bir bakıma İzmit'in hem şansı hem de şanssızlığıdır. İstanbul'a yakınlığı ve lojistik üstünlüğü, İzmit'in

kaldıramayacağı kadar sanayi yükünü sırtlanmasına yol açarken bu durum aynı zamanda kentin kültürel zenginliğinin de gerekçesini oluşturur. İzmit bir göç kenti. İzmitlilik olgusunu da göçten azade düşünmenin mümkünü yok. Kitabı tamamlarken, Kocaelispor Başkanı Bahri Yavuz'la yaptığım söyleşide bu durum bir kez daha karşıma çıktı. Anne tarafından Trabzonlu, baba tarafından Mardinli olan İzmit âşığı Yavuz, bütün kromozomlarıyla doğduğu kente ait olduğunu söylüyordu. İzmitlilik tam da böyle bir şey zaten. Yine Bahri Yavuz'un ifadesiyle İzmit bir aşureye benziyor; birbirinden farklı kültürlerin birikimi İzmit'in dokusunu, tadını oluşturuyor. Kentin tarihinde iz bırakan kişilerin ortak özelliklerinden biri de bu. Aynı şekilde İzmit kitabına katkı veren yazarlara baktığımızda da İzmit'in kendine özgü bu durumunu gözlemlemek mümkün.

Gelelim kitaba... Elinizdeki kitap bir Kocaeli kitabı değil, İzmit kitabı. Bunun da çeşitli nedenleri var: Bir kere Kocaeli; Gebze'den Kandıra'ya, Karamürsel'den Hereke'ye kadar geniş bir alanı kapsadığı için bunun üstesinden gelmenin imkânı yoktu. Her ilçeye, her beldeye ilişkin bir yazı yazılsa kitap bir ansiklopedi hacmine ulaşacaktı. Derlemenin odağında İzmit'in yer almasının bir başka nedeni ise, kente karakterini kazandıran tarihsel, ekonomik, kültürel, siyasi birçok özelliğin İzmit'te yoğunlaşmış olmasıdır.

Kitabın taslağını oluştururken İzmit'le simgeleşmiş isimlerin her biri için bir yazı yazılabilir mi diye düşündüm; ancak yine kitabın hacmini hesaba kattığımızda bu da mümkün değildi. Hem sonra bunun şöyle de bir sakıncası var; hangi portreyi ele alsak, "o var da şu niye yok?" diye bir itiraz yükselecekti. Yine de İzmit'te iz bırakmış birçok isim bu kitapta çeşitli yazılar içerisinde okuyucuya el sallıyor. Kuşkusuz ismini anamadıklarımız da olmuştur.

İzmit kitabı bir turizm rehberi değil; dolayısıyla İzmit'in belli başlı özelliklerini, kültürel ve tarihsel değerlerini öne çıkarmak gibi bir iddiası ve derdi yok. 20'den fazla yazarın katkı verdiği bu kitapta, kentin belli başlı özellikleri üzerine akademik üsluba yaklaşan yazılar olduğu gibi yine belli bir başlık üzerinden

kentin gündelik hayatına yer veren, zaman zaman otobiyografik öğeler içeren yazılar da bulunuyor.

Hazırlık sürecinde, tarihine yolculuk ederken 21 yıldır yaşadığım İzmit'in kültürel dokusunun, bu kentte kurduğum arkadaşlıkların üzerimde ne kadar emeği olduğunu bir kez daha anlama imkânı buldum. Gazeteci İsmet Çiğit'in teşvikiyle başladığım *Özgür Kocaeli*'nin pazar ilavesinin ilk sayfasını hazırlama maceram aralıksız 12 yıl boyunca devam etti. Bu süreçte İzmit, içinde yaşadığım bir kent olmaktan çıkarak simgeleşmiş kişilerle, tarihiyle, kültürüyle, sokakları, yokuşları, merdivenleri, parkları ve eski evleriyle "yaşadığım" bir kent haline geldi. Bana bu derlemeyi hazırlama cesaretini veren de bu eşsiz deneyim olmuştur. "İzmit'te yaşamak, İzmit'i yaşamak" başlıklı yazımda da *Özgür Kocaeli*'de yazdığım bu yazılardan fragmanlar bulunuyor. Ayrıca daha önce *Özgür Kocaeli*'de yayımlanmış olan Nasut Kayalı ve Yüksel Atun söyleşileri ve Ruşen Hakkı yazısı da görselleriyle birlikte bu derlemede yer alıyor.

Bu kitabın yayına hazırlanması için beni cesaretlendiren Tanıl Bora'ya, içeriğin oluşturulması konusunda beni yönlendiren İzmit'in tarihî ve kültürel değerlerinin korunması amacıyla uğraş veren Muhittin Bakan'a ve Numan Gülşah'a, bu derlemeye katkı veren tüm değerli yazarlara ve özellikle derleme fikrinin ortaya çıkmasından yazıların düzeltilmesinin yapılmasına kadar sürekli yanımda olan sevgili Efnan Dervişoğlu'na, yine düzeltmeler konusunda yardımlarını esirgemeyen Doğa Yenigün, Pınar Özkan ve Esin Hamdi Dinçer'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu kitabın İzmit'in sadece pişmaniyesiyle meşhur bir sanayi kenti olmadığını, tarihsel ve kültürel birikiminin de İstanbul'un gölgesine sığamayacak kadar derin köklere dayandığının anlaşılmasına katkı sağlaması dileğiyle...

İzmit'te yaşamak, İzmit'i yaşamak

TUNCAY BILECEN

*Mektepleri, fabrikaları ile ne şehirler gördüm;
Cıvıl cıvıl insanlar, binalar büyük, kocaman.
Sen küçüksün, ama bir büyük tarafın olmalı,
Dünya aklımda değil, sen çıkmazsın içimden.
AVNİ ÖZTÜRE, Yorgan Altında Yazılan Şiir*

İzmit yola yazgılıdır

İzmit denince benim aklıma yolculuk gelir. Uzun yolculuklarda içinden geçilen, tepelere kurulmuş, upuzun, ipince, garip bir kenttir İzmit. Yolların, yolculukların kentidir. Bütün yolların Roma'ya çıktığı vakitler, Roma İmparatorluğu'nun doğudaki başkenti ve en önemli kentlerinden biri değil miydi zaten?

İzmit bir geçiş coğrafyasının üzerinde kuruludur. Traklardan Perslere, Helenistik dönemden Roma'ya, Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan tarihsel kesit içerisinde sürekli kabuk değiştirdiğini ama önemini hiç yitirmediğini görürsünüz. Nicomedia (İzmit), tarihçiler tarafından Roma İmparatorluğu'nun en önemli birkaç şehriden biri olarak kabul edilir. Bu nedenle, 24 Ağustos 358'de ve 17 Ağustos 1999'da yaşadığı büyük yıkımlardan sonra küllerinden yeniden doğmayı bilmiştir.

İzmit için hep söylenen bir söz vardır: "Denize bu kadar kıyısı olan ama denizden bu kadar uzak yaşayan bir kent daha yoktur." İzmitlinin denizle arasına ilk setin çekilmesi, yüz yıldan daha da geriye gider. İstanbul-Ankara arasında işleyecek tren için döşenen demiryolu İzmit'in ortasından geçer; sembolik de olsa İzmitli ile denizin arasına çekilen ilk settir demiryolu.

1954'e kadar kuzeyden işleyen karayolunun, bütün tepkilere rağmen sahil tarafına alınmasıyla daha büyük bir engel konulur denizle İzmit'in arasına. Daha sonra İzmit'in simgelerinden biri haline gelen demiryolu bu sefer şehir içinden alınarak sahil tarafına daha da yaklaştırılır. Kanalizasyonlar, fabrika atıkları, kirli dereler, beton yığınları derken unuttur gider İzmitli denizi. Oysa denizi anmadan İzmit'i anlatmak mümkün olabilir mi? Körfez sularında şarkı söyleyen deniz tanrısı Poseidon, ona âşık olan Olbia, efsanelere konu olan Istakoz (Astakoz) bütün bunlar İzmit'in mitolojik geçmişinde iz bırakan isimlerden birkaçıdır.

İzmit yola yazgılıdır. Bir ucunda otoban, diğer ucunda D-100 karayolu, şehri yolların ortasında bırakmıştır. Körfezde demirleyen gemiler uzak denizlerden yolcu değil hammadde getirir. Gemilere yüklenen ise sanayi mallarıdır, otomobillerdir. Denize paralel uzanan demiryolu İstanbul'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan İstanbul'a durmadan yolcu taşır. Bu yolculuk havasını eskiden şehri bir uçtan diğerine kesen demiryolu vermiş olmalı İzmit'e. Yoksa bunu İstanbul'a yakın olmasına mı bağlamalı?

Sanayi yorgunu kent

İzmit'in kaderi yıllar önce sanayi kenti olarak çizilmiş. Böylece, sahip olduğu doğal kaynaklar ve avantajlı coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan İzmit'in ibresi birdenbire sanayiye doğru dönmüş. İstanbul'a yakın olmanın bedelini sanayi kenti olarak ödemiş İzmit.

Bir taraftan SEKA, Petkim, Tüpraş, İgşaş gibi sat(y)makla bitmeyen kamu yatırımları, diğer taraftan da özel teşebbüsün lastik, metal, otomobil fabrikaları, ağır sanayi tesisleri lojistik üstünlüğü nedeniyle İzmit'e kurulmaya başlanmış. Sanayi, işçiler ve İzmit esnafı için ekmek kapısı demek olsa da bu unvanının İzmit'e getirdikleri kadar ondan götürdükleri de olmuş.

Kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu ama insanların bundan habersiz yaşadığı bir yerdir İzmit... Tek başına, küçük bir alanda bütün Türkiye'nin sanayi üretiminin neredeyse beşte

birini gerçekleştiren İzmit, son otuz yıldır aşırı sanayi yoğunluğunun getirdiği yorgunluğu yaşıyor. Ağır sanayi tesislerinin etrafa bıraktıkları kirli atıklar; fabrika bacalarından, petrol rafinerilerinden havaya karışan zehirli dumanlar, artık yanına yaklaşılmaz hale gelen ve temizlenmeye çalışılsa da içinde neredeyse hiçbir balık türünün yaşamadığı körfez, hızla ormanlara doğru yayılan yerleşim alanları İzmit'i felakete doğru sürüklüyor.

Gurbet şehri

İzmit gurbetin şehridir... İzmit'te İzmitliler bile gurbette gibi yaşar... Öyle olmasa, İzmit'te "İzmitliler Derneği" kurulur muydu? Yolların üzerinde bir kapıdır İzmit... İstanbul'a açılan kapıdır, İstanbul'dan Anadolu'ya açılan kapıdır... En çok da geçim kapısıdır... Örselenir, delik deşik edilir, dağları tepeleri işgal edilir, suları kirletilir; ama bir türlü kendisini beğendiremez...¹

İzmitli eski günleri hatırandan çıkaramaz; kalabalıktan ve kirlilikten şikâyet eder. Atananlar, tayin olanlar "Türkiye'nin en pahalı kentine geldik" diye hayıflanır... Çalışmak için gurbetten gelenler memleket hasretiyle yanar tutuşur... Velhasıl İzmitliler dâhil kimseyi memnun edemez İzmit...

Ekmek derdinde olanlar, kalıp yerleşmek niyetiyle değil memleketlerinde yaşamak için gerekli olan parayı biriktirmek için gelmişlerdir ya da onlar gönüllerini bu şekilde avutur... Bir kere düşülmüştür yollara, geriye ne zaman döneceği ise meçhuldür...

Sanayileşmenin kaçınılmaz sonuçlarından biri de göçlerle kurulan mahallelerdir. İzmit, eteklerine kümelenen ve her geçen gün çoğalan göç mahalleleriyle Türkiye'nin nüfusu en hızlı artan kentlerinden biridir. Hemşehriciliğin hüküm sürdüğü bu mahallelerde, sıvası yapılmamış birbirinin kopyası beton evlerin içerisinde başka bir İzmit yaşanır.

1 Kocaeli, 2016'da iller itibarıyla "Genel Bütçe Vergi Gelirleri" sıralamasında 65.370.506.650 TL ile İstanbul ve Ankara'dan sonra üçüncü sırada yer alıyor. Verginin tahsilatı oranında ise % 92,24 ile birinci sırada yer alıyor. (İstanbul, % 83,61, Ankara % 79,61). http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm

Toplu konutlarda evle iş arasında geçen izole hayatlar, İzmit'in bu yeni sakinlerinin kentle ilişkisinin tümünden kesilmesine neden oldu.

Özellikle 17 Ağustos 1999 depreminden sonra İzmit tepelere doğru genişlemeye başladı. Depremden alınan ders, dolgu bölgesi olan sahil alanlarının güvenli olmadığı yönündeydi. Toplu konut furyası başlayalı beri Dünya Bankası, Bayındırlık Konutları ve TOKİ konutlarının ardından Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kent Konut A.Ş. ve özel şirketlerin konut projeleriyle güne kadar bağ bahçe olan arazilerin büyük bir kısmı yerleşime açıldı. Böylece İzmit, kale surları gibi bir uçtan diğerine toplu konutlarla donatıldı. Toplu konutlarda ev ve iş arasında geçen izole hayatlar, İzmit'in bu yeni sakinlerinin kentle ilişkisinin tümünden kesilmesine neden oldu.

Kompartımanlar halinde ortaya çıkan bu yeni izole yaşam tarzı İzmit'te yaşayanların kentle bütünleşmesine mani oluyor. Diğer taraftan buna son yılların belediyecilik anlayışının etkisini de ekleyelim; İzmit'te de hastaneler, okullar, üniversite, kamu kurumları bir bir şehir dışına taşınırken, zaten küçücük olan şehir merkezi alışveriş merkezlerine, lüks otellere ve oto-

parklara terk ediliyor. Dolayısıyla kentle bütünleşmenin sosyo-kültürel zemini ortadan kalktığı gibi fiziksel zemini de kaybolmuş durumda. Artık İzmit'le kurulan yegâne bağ, hafta sonları AVM'leri ziyaret etmek oluyor...

İzmit'te hemşehri siyaseti

İzmit'te on yıl öncesine kadar yerel gazeteler oldukça güçlü bir konumdaydı. Ertesi günün gazetesi akşamdan çıkar, bu gazeteler tıpkı eski filmlerde gördüğümüz gibi kenti bir uçtan diğerine yaya olarak gezen gazete satıcıları tarafından dağıtılırdı. Gazete dağıtımını yapanların en önemli müşterileri de İzmit esnafıydı. Bu gelenek halen kısmen sürse de yerel gazetelerin kentin toplumsal ve siyasal hayatı üzerinde artık eski etkinliği yok. Bunu dramatik bir şekilde düşen tirajlardan da anlamak mümkün. Kentle kurulan aidiyet bağının yok olmasının bir başka emaresi de bu zaten. Yerel gazetelerin en önemli müşterileri olan esnafın çoğu kenti çepeçevre saran büyük alışveriş merkezleri sayesinde iflas bayrağını çekti.

İzmit siyasetinde “İzmitli” olanların hâkimiyeti handiye yoktur. Bunun da genel ve İzmit'e has özel nedenleri bulunuyor. Genel olarak Türkiye siyaseti otomatik pilotla idare edildiğinden İzmit'te de siyasî figürler talimatla çalışan birer otokrat görüntüsündeler. İzmit'e has nedenlere gelince; TÜİK verilerine göre Kocaeli genelinde yaşayan nüfusun yalnızca dörtte biri Kocaeli'de doğmuş, İzmit merkezde bu oran yaklaşık yarı yarıya. Hal böyle olunca İzmit'te siyaset hemşehri çıkar gruplarının köşe kapma mücadelesi şeklinde tezahür ediyor. Bu noktada da Trabzon, Gümüşhane, Rize ve Erzurum lobileri öne çıkıyor. Bunu İzmit'in mevcut siyasî kişilikleri üzerinden de teyit etmek mümkündür. Örneğin İzmit Belediye Başkanı Gümüşhaneli, Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı ise Rizelidir. Kocaeli'nin mevcut on bir milletvekilinden yalnızca ikisi Kocaeli doğumludur.

Özgür Kocaeli gazetesi yazarı İsmet Çiğit, 5 Mart 2018 tarihli “İzmit hâlâ ‘yerli’ ve ‘milli’” başlıklı yazısında bu duruma dikkat

çekiyor ve İzmitliler adına İzmit merkezde siyaset yapma bakımından “hâlâ” bir şans olduğunu vurguluyor:

Gelelim İzmit'e. Biz İzmitliler hep “kendi şehrimizde yabancı kaldık. Selam verecek insan kalmadı” diye yakınırız. Oysa, Kocaeli geneline bakıldığında tablo tam da böyle değil. İzmit'in toplam nüfusu 360 bin kişi. Kocaeli doğumluların sayısı 178 bin kişi. Yani neredeyse yarısı Kocaeli doğumlu. Üstelik bu rakamlar içinde yer alan insanların çok büyük bölümü 18 yaş üzerinde ve “seçmen” durumunda. 2019'da oy kullanacaklar. İzmit, çok uzun zamandır İzmitli olmayanlar tarafından yönetildiği için, artık genel manada bir bıkkınlık da var. Bu nedenle, önümüzdeki yerel seçimlerde partilerin “Hakiki İzmitli” aday bulması gerekecek. Erzurumlu, ya da Trabzonlu, Gümüşhaneli, Gürcü, Macır falan pek tutmayacak. Yerli, manav aday işe başlarken, rakiplerinin önüne çıkacak. Bu konuya bütün partiler çok dikkat etmelidir.²

İzmit'te siyaset yapan İzmitlilerin bir nevi diasporada yaşıyormuşçasına bir haleti ruhiye içerisine girmesi “herkesin birbirini tanıdığı, selam verdiği o eski İzmit” nostaljisini içerisinde barındırır da o İzmit'e geri dönmenin artık mümkünü yok. Siyasetçinin nereli olduğundan ziyade ne yaptığı mevzusuna ise hiç girmeyelim.

Nostalji duygusuna kapılmadan bir kenti anlatmak

Zamanın değiştiremeyeceği hiçbir kent yoktur... İzmit de hormonlu büyümeden, plansız gelişmeden nasibini ziyadesiyle alıyor. Eski İzmit'i görüp tanıyanlar, yaşanan hızlı değişime tanıklık etmenin sarhoşluğuyla nostalji duygusuna kapılmadan edemiyor. Bir Rumeli göçmeni olan Merzuka Yazıcı, *İzmit'te Çocukluğum* adını taşıyan kitabında o eski İzmit'in geri gelemeyeceğinden yakınır:

2 İsmet Çiğit, “İzmit hâlâ ‘yerli’ ve ‘milli’, *Özgür Kocaeli*, 5 Mart 2018. <http://www.ozgurcocaeli.com.tr/izmit-hala-yerli-ve-milli-5021yy.htm>

Merdivenler (Fotoğraf Pınar Özkan).

Mavinin, yeşilin, sarının, kırmızının değişik tonlarının, mevsimlerin bütün güzellik ve özelliklerinin zamanında yaşandığı, denizden bakıldığında, basamak basamak, sıra sıra, ahşap yapıları ve yemyeşil bitki dokusunun gözümüzü dolduran gönlümüze derin bir huzur veren o zamanın İzmit'ini bilen ve hatırlayan İzmitli kaybettiklerinden dolayı sonsuz acılar yaşamak-

ta. Zaman zaman acaba o huzurlu günlerin rahatlığını geri getirebilmek mümkün mü, diye soruyorum. Cevap ne mi? Tabii mümkün değil. Çünkü plansız, programsız, yanlış göçler, rant adına yapılan yanlış yatırımlar her şeyi çözümsüz hale getirmiş.

Sırtımızı denize verip kendinizi İzmit'in tepelerine vurursanız birbirinden haberdar olan insanların yaşadığı, komşuluğun ölmediği birkaç sokak bulabilirsiniz. O sokaklarda yaşayanlar bilmezler bunu. Buldukları çevrede hiçbir fevkaladelik görmezler. Anlamak için dışarıdan bir gözle bakmak gerekir. Bu mahalleler İzmit'in en eski yerleşim yerleridir; fazla göç almadıkları, dışarıdan gelen kiracılar için de pek cazip olmadıkları için bozulmadan kalabilmişlerdir. Yol boyunca incir ağaçlarını sıralanmıştır. Erguvanlar olur olmaz yerlerde çıkar karşınıza. Bahçelerde mutlaka ayva ve nar ağaçları yan yana durur. Taşlarla döşenmiş dar sokaklarda bir arabanın geçebileceği kadar mesafe ancak vardır. Çocuklar umarsızca oradan oraya koşuşturur, bir kadın saksıdaki çiçeklerini sulamak için balkona çıkar, mahalleyi mesken edinen sahipsiz kedilerden biri kemiklerini ısıtmaya çalışır, yaşlı bir adam kahvenin yolunu tutar, İzmit'in deniz gören tepelerinde hayat sanki hiç değişmiyormuşçasına alabildiğine akıp gider.

Yokuşların ve merdivenlerin şehri

Kar yağdığında kendimi yollara vururum. Kim ne derse desin, İzmit'in içinde en güzel kar manzarası, Hacı Hızır Mahallesi, Terzi Bayırı ve Orhan Mahallesi yokuşlarında saklıdır. Bacası tüten ahşap evlerdeki saadeti kiskanarak Bağçeşme yokuşunu çıkmak, mezarlığın içinden Şehitlik Korusu'na kadar kar aydınlığında hızlı hızlı yürümek, havada uçuşan kar taneleriyle birlikte düşünceler içerisinde kaybolmak gibisi yoktur. Ve yokuşlardan, kar altındaki İzmit bir başka güzel görünür. Pus perdesinin arkasına gizlenen körfez, önünde kümelenen beyaz damlarla ahenk içinde bir griliktir artık. İzmit'in bir diğer ismi de "gri şehir"dir zaten.

Merdivenler (Fotoğraf Tuncay Bilecen).

Tepelere, yokuşlara kurulan İzmit'te ne kadar çok merdiven var! Kıvrımlı, dümdüz, uzun, kısa, dar, geniş, ortası demir korkuluklu, karanlık, süslü sokak lambalarıyla aydınlatılan, yapraklarla kaplı, ana caddelere çıkan, çıkmaz sokaklara açılan birbirinden farklı yüzlerce merdiven bulunuyor İzmit'te. Bazıları artık kullanılmadığı için kenarlarında otlar bitmiş; bazıla-

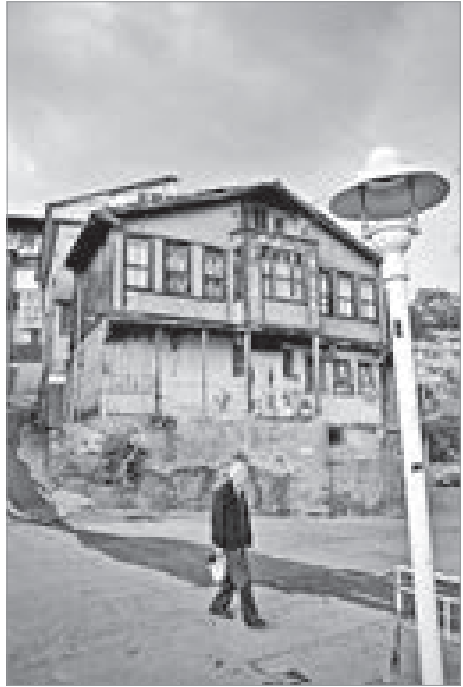

Yokuşlar (Fotoğraf Tuncay Bilecen).

rı, çevresini saran ağaçların dallarından görünmez olmuş, bazılarıysa çocuklar için oyun sahası haline gelmiş... Özellikle Turgut, Orhan, Veliahmet, Akçakoca, Kozluk, Çukurbağ, Topçular, Erenler mahallelerindeki ara sokaklarda, velhasıl Turan Güneş Caddesi ve İnönü Caddesi boyunca yukarıya doğru çıktığınızda her an o merdivenlerden biriyle karşılaşabilirsiniz. Sa-

Yokuşlar (Fotograf Tuncay Bilecen).

*Orhan Mahallesi,
İzmit.*

hilden baktığımızda üst üste yığılmış gibi görünen evleri yollara bağlayan, apartmanları birbirinden ayıran, insanları kavuşturan, yokuşları katlanılır kılan, basamaklarında oturup dinlendiğimiz, biz yaşlandıkça küçülen ama dikleşen merdivenler...

Izmit'in parkları

“Milyonluk şehirlerde de yaşasa, insanoğlunun içinde, yalnızlık, kendi içine çekilme, sinme günleri doludur. Bitişik doğduğumuza göre, içimizdeki sevinçleri, kederleri başkalarıyla her an paylaşmamıza imkân var mıdır? En yakınlarımızdan bile bucağın bucak kaçtığı, derdimizi kimselere söyleyemediğimiz günlerimiz olmaz mı?” Sait Faik, “Parkların, Sabahı, Akşamı, Gecesi” adını taşıyan öyküsüne işte bu cümlelerle başlar. Sonra da dilinin altındaki baklayı çıkarır. Parklardır onun gönlünü ferahlattığı yerler. “Böyle günlerimizin en kaçılacak yeri bir oda değildir elbet. Bir eğlence yeri de olamaz. Ben kendi nefsimi öyle günlerimde parklara giderim.”

Park, simit, çay üçlüsünün yerini hiçbir şey tutamaz. İyisi mi biz yine Sait Faik'e sığınalım. Bakın “Simitle Çay” öyküsünde nasıl anlatıyor bu saadeti: “Hiçbir kahvaltı simitle çayın yerini tutamaz. (...) Çayı simitle içtikten sonra, sokağın çamuruna karışır, dişlerimizde hâlâ susam kırıntıları, oradan oraya koşabiliriz. Sokakta yağmur yağar, alnımızdan ter damlar. Dişlerimizde susam tanesi, çayın kokusu hâlâ burnumuzdadır. (...) Yeneden İstanbul sokakları. Memursanız evrak, muharrirsenez mevzu, işçi iseniz tarak, işsizseniz park... Her şey, içinizi delik deşik eden yağmurlu günün içine sinmiş çay kokusu, dişlerinizdeki susam tanesi ile tadını alır, ilk adımımı atar.”

Öykücü her ne kadar İstanbul'u zikretse de bu öykü bana hep Izmit'i hatırlatmıştır. Izmit'in simidi de simittir hani. Nereye gitseniz nafiye, bulamazsınız bir eşini daha. Bir ara, Kocaeli Üniversitesi'nde de görev yapan Afşar Timuçin, “Simit sever misiniz?” adlı denemesinde Izmit'in simidiyle nasıl tanıştığını anlatır: “Yaşlandık artık, simidin susamı bile dokunuyor artık bize. Olsun, o kadarına aldırmiyorum şimdi. Ama şu köhne İ-

tanbul'da simidi nereden bulacaksınız? Ne katıyorlarsa içine, simit şişkin bir şey oluyor. Şişkin ama içi boş. Boş ve tatsız. İki yıldır İzmit'te çalışıyorum ya, böylece yeniden iyi simit yeme şansımı elde etmiş oldum. İzmit'in simidi gerçekten çok güzel. Bazen otobüsten inip hemen simitçiye koşuyorum. Adliye'nin berisindeki simitçiyle ahbap olduk.”

İşte bu leziz simit taçlandırır parklardaki mütevazı sofraları... Canları sıkılan emeklileri, mola veren çalışanları, geçerken soluklanmak için uğrayanları, bankada sıra beklemekten yorulanları, sohbet edecek birilerini arayanları, “bu simit, çaysız gitmez”, “bu çay, simitsiz gitmez” diyenleri bağırlarına basar İzmit'in parkları her gün.

Mimar Sinan tarafından Mehmet Paşa'nın talebiyle yapılmış 1568 yılında başlanan Yeni Cuma Camii Külliyesi'nin inşaatı 1579'da tamamlanmış. Bu caminin D-100'e bakan cephesinde estetik yoksunluğunun timsali üstgeçidin uzantısı olan kocaman bir demir yığını yer alıyordu. Neyse ki mahkeme kararıyla yıkıldı. Şimdilerde SEKA Park ve Otogar arasında işleyen tramvay geçiyor Mimar Sinan Camii'nin arkasından.

*Mimar Sinan tarafından yapılan Yeni Cuma Camii'nin önu bir vakitler fayton durağıydı
(Çizim Muhammet Şengöz).*